LAUSUNTO
13.2.2025

Sivistysvaliokunta

Asia: Valtioneuvoston selonteko YK:n kestävän kehityksen toimintaohjelma Agenda2030:n toimeenpanosta

Viite: VNS 7/2024 vp

Sivistysala ry (Sivista) kiittää mahdollisuudesta lausua selonteosta. Sivistan tavoitteena on, että Suomi on parhaiten koulutettujen ihmisten hyvinvoiva, avoin ja vetovoimainen maa, jossa osaamisella ja luovuudella tehdään parempaa maailmaa. Sivistysalan arvoihin kuuluu olennaisesti vastuullisuus ja oikeudenmukaisuus, jotka ovat kestävän kehityksen avainkäsitteitä. Sivista on edustettuna myös Valtioneuvoston kestävän kehityksen toimikunnassa, jossa Agenda2030:n toimeenpanoa on käsitelty.

Sivista pitää erinomaisena, että selonteossa tunnistetaan osaamisen ja koulutuksen sekä tieteen ja tutkimuksen merkitys kestävän kehityksen osana ja edellytyksenä. Ihmisten osaaminen on perusedellytys kaikelle yhteiskunnan kehittämiselle. Ilman riittävää määrää koulutettuja ja osaavia ihmisiä kehittämistoimet epäonnistuvat eikä asetettuja tavoitteita voida saavuttaa. Koulutus, sen antama osaaminen sekä näiden kanssa käsi kädessä kulkevaa tutkimustyö (uuden tiedon ja uusien ratkaisujen synnyttäminen) ovat kaikkien tavoitteiden saavuttamisen korvaamattomia taustaedellytyksiä.

Luontokadon ja ilmastonmuutoksen kaltaiset kestävän kehityksen haasteet edellyttävät sekä uutta osaamista että tutkittua tietoa. Talouden vihreä siirtymä edellyttää koulutus- ja osaamistason nostamista, kun työelämän vaatimukset kasvavat. Lisäksi Sivista toteaa, että koko koulutusjärjestelmäämme ohjaavat arvot, joissa korostuvat demokratia, aktiivinen ja vastuullinen toimijuus sekä elämän ja ihmisoikeuksien kunnioittaminen. Perusopetuksessa tavoitteena on muun muassa tukea oppilaiden kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen. Lukiokoulutuksessa ja ammatillisessa koulutuksessa puolestaan tavoitteena on muun muassa tukea opiskelijoiden kehitystä hyviksi, tasapainoisiksi ja sivistyneiksi ihmisiksi ja yhteiskunnan jäseniksi. Kestävän kehityksen tavoitteiden edellyttää yhteiskunnan kaikkien jäsenten osallistumista ja myötämielisyyttä, ja tässä koulutuksen antamalla arvopohjalla on merkittävä rooli.

Kulttuurin ja taiteen merkitys kriisinkestävyyttä ja inhimillistä pääomaa kasvattavina sekä elämän merkityksellisyyttä lisäävinä tekijöinä ovat tärkeitä kestävän kehityksen elementtejä. Taiteen ja kulttuurin avulla voidaan lisätä ihmisten ja kulttuurien välistä ymmärrystä ja luovuutta. Luovuus on edellytys tutkimukselle ja innovaatioille, joita ilman kestävän tulevaisuuden rakentaminen ei ole mahdollista. Taiteen keinoin on myös mahdollista avata tieteellisen tutkimuksen tuloksia laajemmalle yleisölle ja konkretisoida esimerkiksi ilmastonmuutoksen seurauksia ihmisten arjelle.

Sivista painottaa, että moniin muihin toimialoihin verrattuna kulttuuri- ja luovat alat tuottavat moninkertaisesti hyvinvointia syntyviin päästöihin nähden. Esimerkiksi European Monitor of Industrial Ecosystems (EMI) tuotti ensimmäisen kulttuuri- ja luovien alojen raportin ko. ekosysteemin nykytilasta ja vaikutuksista ympäristölle. Raportin mukaan kulttuuri- ja luovien alojen ympäristövaikutus on vain 1–3 % kaikista teollisuuden aloista.

Sivistysala ry
Eteläranta 10, 00130 Helsinki
www.sivista.fi

Sivistan toimialaan kuuluvat myös liikunta ja urheilu, joilla on rooli yhteiskunnan hyvinvoinnin edistämisessä, mikä liittyy kestävän kehityksen tavoitteisiin. Liikunta ja urheilu edistävät fyysistä ja henkistä terveyttä ja elämänlaatua. Toiminnalla on selkeät yhtymäkohdat terveellisen elämän ja hyvinvoinnin tavoitteiden toteutumiseen. Liikunta ja urheilu, kuten taidekin, tarjoavat myös mahdollisuuksia yhteisöllisyyteen ja sosiaaliseen vuorovaikutukseen, joita selonteossa ei valitettavasti mainita. Lisäksi liikunta ja urheilu voivat toimia välineinä ympäristötietoisuuden lisäämisessä ja kestävien elämäntapojen edistämisessä.

Suomalainen koulutusjärjestelmä on maailmalla ihailtu esimerkki. Kuitenkin huolestuttavia signaaleja kielteisistä kehityskuluista on. Globaalit muutosvoimat koskevat myös suomalaisten elinpiiriä ja kokemusmaailmaa sekä heijastuvat suomalaisten käytöksessä ja esimerkiksi lasten ja nuorten oppimistuloksissa. Keskittymisvaikeuksien lisääntyminen, perinteisen lukutaidon heikentyminen ja polarisaation kasvu (mm. osaamisen ja koetun hyvinvoinnin erot sukupuolten ja alueiden välillä) ovat esimerkkejä muutoksista, joilta Suomi yhteiskuntana ei ole varjeltunut.

Sivista nostaa erityisen myönteisinä näkökohtina esille:

- Selonteossa kuvataan kattavasti niitä hallituksen toimia, joilla tunnistettuihin epäkohtiin on puututtu. Selonteossa tunnistetaan hyvin myös ne yhtymäkohdat, jotka linkittävät sivistysvaliokunnan toimialaan suoraan kuuluvat asiat (kuten koulutuksen ja tutkimuksen) myös muiden sektorien tavoitteisiin, esimerkiksi tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen. *(Agenda 2030 tilannekuvat)*

- Julkisen talouden vaikeassa tilanteessakin hallitus on toteuttanut parlamentaariseen yhteisymmärrykseen perustuvia tutkimus- ja kehittämistoiminnan menolisäyksiä. Kasvava TKI-toiminta muuttaa talouden rakennetta, ja tällä on kiistatta myönteinen vaikutus kestävän kehityksen tavoitteiden toteutumiseen. Pitkäjänteisten tavoitteiden saavuttamisen ja ennakoitavuuden kannalta on erittäin myönteistä, että rahoituksen jakamisen perustana on monivuotinen T&K-rahoitussuunnitelma. *(SDG 8.2)*

- Sivista pitää lupaavana selonteon mainintaa, että Suomi edistää kansallisesti ja kansainvälisillä foorumeilla hyvinvointitalousajattelua (Economy of Wellbeing), joka pohjautuu eri politiikanalojen väliseen monialaiseen yhteistyöhön ja korostaa talous- ja hyvinvointipolitiikkojen toisiaan vahvistavaa luonnetta. Katsomme, että hyvinvointitalouden toimintamallien jatkovalmistelussa sivistysalan näkökohdat pitää ottaa entistä laajemmin huomioon. *(SDG 8.3, SDG 8.4)*

Joiltain osin selonteossa kuvatut toimet jäävät kuitenkin ohuiksi tai aikomusten tasolle. Sivista nostaa esille erityisesti seuraavat haasteet, joilla on pitkän aikavälin merkitys koko väestön kannalta:

- Koulutustason nostamisen tavoite on hyvä, mutta keinot jäävät hallituksen selonteossa ohuiksi. Suomalaisten nuorten väylä korkeakoulutukseen on edelleen tukkoinen. Esimerkiksi uusista kevään ylioppilaista vain yksi kolmasosa eli noin 10 000 nuorta pääsee jatkamaan samana vuonna opintojaan, vaikka korkeakoulupaikkoja on tarjolla yli 55 000. Ei-toivottujen välivuosien vähentäminen olisi kaikkien edun mukaista, ja julkisin varoin rahoitettu korkeakoulutus tulisi suunnata ensisijaisesti nuorten tarpeita palvelemaan tarvittaessa perien maksuja toista tai useampaa samantasoista tutkintoa suorittavilta. Aloituspaikkojen lisääminen ei yksinään riitä, jos merkittävä osa uusista paikoista kohdentuu päällekkäiseen kouluttautumiseen. *(SDG 4, SDG 8.6)*

- Työikäisten jatkuvan oppimisen kokonaisuus on muutosten keskellä johtuen useista samanaikaisista politiikkatoimista. Tällä hallituskaudella aikuisten ammatillisen koulutuksen tarjontaa ja rahoitusta on leikattu. Aikuiskoulutustuki on loppunut, mikä haastaa erityisesti

Sivistysala ry
Eteläranta 10, 00130 Helsinki
www.sivista.fi

sivistys- ja hyvinvointialojen jatko- ja täydennyskoulutuksen. Korkeakouluissa keskitytään enemmän ensikertalaisten sisäänottoon, mikä on perusteltua nuorten näkökulmasta mutta haastavaa osaamisen täydentäjien kannalta. Myös vapaan sivistystyön rahoitusta on leikattu, mikä on johtanut tarjonnan supistamiseen. Näiden muutosten yhteisvaikutus on arvaamaton. Tämä on huolestuttavaa, sillä työelämä vaatii yhä monipuolisempaa ja laajempaa osaamista. Teknologian kehitys, digitalisaatio ja globalisaatio muuttavat työtehtäviä ja vaativat uusia taitoja. Työntekijöiden on jatkuvasti päivitettävä osaamistaan pysyäkseen kilpailukykyisinä ja sopeutuakseen muuttuviin työelämän vaatimuksiin. Toiseksi työikäisen väestön osuuden väheneminen korostaa jatkuvan oppimisen merkitystä, jotta työvoima pystyy vastaamaan yhteiskunnan ja talouden tarpeisiin. *(SDG 4)*

- Hallituksen maahanmuuttoon liittyvät tiukennukset heikentävät mahdollisuuksia tulla ulkomailta Suomeen töihin, opiskelemaan, tutkimaan ja opettamaan. Sivista pitää tärkeänä työ- ja koulutusperäisen maahanmuuton lisäämistä ja helpottamista sekä näihin liittyviä asennemuutoksia, joilla puolustetaan ja edistetään Suomen suvaitsevaisuutta, avoimuutta ja kansainvälisyyttä. Näihin toimiin liittyvä maahanmuuttovastainen poliittinen retoriikka lietsoo tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden, kulttuurin monimuotoisuuden, ja osallisuuden kannalta kielteistä ilmapiiriä. Molemmista näkökulmista katsottuna on hälyttävää, että rasistiset asenteet eivät ole poistuneet Suomessa, vaan niiden raportoidaan olevan edelleen monia muita Euroopan maita syvemmälle juurtuneita. Myös talouden kasvua rajoittavan osaajapulan ja ikääntyvän väestörakenteemme kannalta on kestämätöntä, että ulkomailta tuleviin suhtaudutaan ennakkoluuloisesti ja integroituminen suomalaiseen yhteiskuntaan ja työelämään hankaloituvat entisestään kielteisten asenteiden ja suoranaisen syrjinnän vuoksi. *(SDG 4.7, SDG 4.a, SDG 8.8, SDG 10.2, SDG 10.3)*

Helsingissä 13.2.2025

Sivistysala ry

Heikki Kuutti Uusitalo, johtaja, politiikka ja vaikuttaminen
heikki.kuutti.uusitalo@sivista.fi, puh. +358 50 302 8246

Sivistysala tekee sinnikästä työtä koulutuksen, osaamisen ja luovuuden puolesta. Sivista edustaa 400:aa yksityistä sivistysalan työnantajaa. Jäsentemme palveluksessa on 69 000 alan ammattilaista. Olemme Elinkeinoelämän keskusliitto EK:n jäsen.

Sivistysala ry
Eteläranta 10, 00130 Helsinki
www.sivista.fi